

לילה אחד עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה עשירית / גליון תמו
ערש"ק פרשת צו ה'תשע"ד

רמז מן התורה להרחקת חצות

מצות מחיית עמלק שבנפש האדם

דין לבישת בגדים אחרים לדישון המזבח

חוזק הגוף כפשוטו תלוי בחוזק מצב הרוח

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת צו, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תמו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני תרי צנתרי דדהבא, לומדי ותמכי אורייתא,
רודפי צדקה וחסד, ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו,
תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב,
הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

1469 President St.

#BSMT

Brooklyn, NY 11213

718-534-8673

www.likras.org • Likras@likras.org

ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

הפצה: 08-9262674

נרפס באדיבות

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237

718-628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

רמז מן התורה להרחקת חצות

ביאור ודיוק בדברי רש"י בענין נותר, דמביא הגזירה ד"עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה"; מבאר החידוש דרש"י – דישנו רמז מן התורה לגזירה זו

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כז שיחה ב' לפרשתנו)

ח. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

ט. יינה של תורה.....

"כי יד על כס י"ה": הצורך המיוחד בזכירת מעשה עמלק

מצות מחיית עמלק שבנפש האדם / עניינו יודע את ריבונו ומכוון למרוד בו / התנגדותו לקיום המצות דוקא / מחייתו ע"י השנאה שבלב / נתינת הכח לזה בקריאת פרשת זכור

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"א שיחה לפ' זכור)

יד. פנינים.....

דרוש ואגדה

טו. חידושי סוגיות.....

בגדר דין לבישת בגדים אחרים לדישון המזבח

יחקור בסברא אם הוא דין בתפארת הבגדים או דין בעבודת המקדש, ויפלפל באריכות בביאור לשון רש"י עה"ת בזה / יבאר הראיות במקרא ובש"ס לומר דכל א' מב' צדדי החקירה מוכרח להאמר

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ז שיחה לפרשתנו)

כא. תורת חיים.....

כד. דרכי החסידות.....

רמז מן התורה להרחקת חצות

ביאור ודיוק בדברי רש"י בענין נותר, דמביא הגזירה ד"עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה"; מבאר החידוש דרש"י – דישנו רמז מן התורה לגזירה זו

א. בפרשתנו (ו, ט): "ובשר זבח תודת שלמיו, ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בוקר". ובפירושו העתיק רש"י התיבות "לא יניח ממנו עד בוקר" – ופירש: "אבל אוכל הוא כל הלילה. אם כן למה אמרו עד חצות? כדי להרחיק האדם מן העבירה".

ולכאורה יש לתמוה בדברי רש"י אלו:

פירוש רש"י על התורה אינו ספר הלכות, אלא ענינו – כדברי רש"י כמה פעמים – "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא". ולפי זה, גם כאן היה לו לפרש פשוטו של מקרא בלבד – שאפשר לאכול בשר הזבח כל הלילה, עד הבוקר; ומה נוגע להבנת הפשט גזירת חכמים שיש לסיים בשר הזבח עד חצות? ואדרבה – הרי גזירה זו היא בהיפך מפשט המקרא, ומקומה בספר הלכה ולא בפירוש המקרא!

[ובפרט יש לדקדק בלשון רש"י, שכתב "למה אמרו עד חצות" – כאילו הדבר כבר ידוע מקודם לכן ש"אמרו עד חצות", והשאלה היא רק "למה"; ולכאורה, מנין יודעים אנו – בפשוטו של מקרא – על גזירה זו, שלכן יש צורך לבאר את טעמה!]

ב. ובאמת, שהקושיא גדולה עוד יותר, כי אם אכן ענין זה של "עד חצות" נוגע וידוע בפשוטו של מקרא – היה לרש"י לפרשו כבר לפני זה, בספר שמות:

בפרשת בא נאמר דיני קרבן פסח, ושם נאמר (יב, ח-ז): "ואכלו את הבשר בלילה הזה, צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו . . ולא תותירו ממנו עד בוקר". ושם לא הזכיר רש"י כלל גזירה זו של "עד חצות, כדי להרחיק האדם מן העבירה!" ולכאורה, מה נשתנה?

ואדרבה – איפכא מסתברא:

יש סברא לומר, ששם היה רש"י צריך יותר להדגיש הגבלה זו של "עד חצות" – כי הרי גם בזמן הזה מדייקים בליל פסח לאכול האפיקומן עד חצות, כיון שהאפיקומן הוא זכר לקרבן פסח שהיה נאכל עד חצות (כמבואר בפוסקים); ואם כן, יש צורך להבהיר כיצד מתיישב זה עם לשון המקרא "ולא תותירו ממנו עד בוקר", כדי שהתלמיד לא יתמה מהנהגתנו בפועל בליל פסח.

אולם בפועל, לגבי פסח שתק רש"י ולא פירש מאומה, היינו שהשאר כוונת המקרא כפשוטו: "עד בוקר" – ודוקא כאן לגבי זבח התודה ראה צורך להבהיר שבפועל אוכלים בשר הזבח עד חצות!

ג. ומכח קושיות אלו יש לבאר בדרך מחודשת, שלשיטת רש"י – בדרך הפשט – הרי שהגבלה זו של "עד חצות" מיוסדת היא בלשון המקרא גופא; והיינו, שכוונת רש"י "למה אמרו עד חצות" אינה לגזירת חכמים שנתחדשה כמה דורות לאחר משה רבינו, אלא שהגבלה זו של "עד חצות" מובנת היא מתוך הפשט גופא.

אמנם, כל יסודה של הגבלה זו הוא דוקא בלשון הכתוב כאן, מה שאין כן בלשון הכתוב בפרשת בא – לגבי קרבן פסח – אין ראייה לכך מתוך הפשט. וזהו הטעם שהביא רש"י דבר זה דוקא בכתוב כאן, ולא לגבי קרבן פסח, כדלהלן.

ד. וביאור הענין:

בפרשת בא, לגבי קרבן פסח, אומרת התורה בלשון ברורה: "ואכלו את הבשר בלילה הזה" – היינו כפשוטו, שחיוב אכילת הפסח היא כל הלילה, ולאחר מכן אומרת איסור הלאו: "ולא תותירו ממנו עד בוקר" – היינו, שנאסר להשאיר ממנו עד בוקר, כי יש לסיים אכילתו במשך הלילה;

אולם כשנדקדק בלשון הכתוב כאן נמצא, שהוא מתחיל בענין האכילה – "ביום קרבנו יאכל" – ואינו מפרש מאומה על סיום זמן האכילה. ולאחר מכן פונה לדבר בענין הלאו דנותר – "לא יניח ממנו עד בוקר". והיינו, שלגבי הלאו פירשה התורה שאיסורו הוא רק ב"בוקר", אולם לגבי האכילה לא אמרה התורה בפירוש "יאכל עד בוקר", אלא השאירה את הדברים סתומים. [כי המלים "עד בוקר" מתייחסים לכאורה רק לאיסור נותר שבסוף הכתוב, ולא לענין האכילה שבתחילתו].

לקראת שבת

ז

ומפרש רש"י סתימות זו, שנתכוון הכתוב להשמיענו שני צדדים בענין זה:

א) עיקר המכוון שבכתוב הוא – "לא יניח ממנו עד בוקר, אבל אוכל הוא כל הלילה". והיינו, שיש ללמוד הכתוב כמשמעותו הכללית, שהתיבות "עד בוקר" מתייחסים לכל הפסוק כולו: הן חיוב האכילה והן איסור ההנחה זמנם הוא "עד בוקר". כי מעיקר הדין אפשר לאכול כל הלילה.

ב) אולם בדיוק לשון המקרא שהשאיר סתום ענין האכילה, כי התיבות "עד בוקר" מתייחסים בעצם לאיסור ההנחה ולא לחיוב האכילה, מרמז הכתוב שצריך להיות הפסק, ריחוק בזמן, בין האכילה לבין "עד בוקר" [כי רק "יניח עד בוקר" – אבל לא "יאכל עד בוקר"].

ומהאי טעמא "אמרו עד חצות" – כיון שהתורה השמיעה לנו שצריך להיות הרחוקת זמן בין האכילה לבין "עד בוקר", הרי שחכמי ישראל – על ידי ששיערו בחכמתם טבע בני אדם – שיערו שבהרחקה זו כוונת התורה היא "עד חצות".

אבל כיון שאין זה איסור מעיקר הדין, אלא רק לשם הרחקה – בתור סייג, והיינו, שאמנם הוא איסור מן התורה אבל הוא בגדר סייג [ולהעיר מלקח טוב כלל ח] – לכן אין התורה אומרת זאת בפירוש, אלא רק בדרך רמז בדיוק הלשון; וזהו הטעם ש"נותר" ממש אינו נעשה "עד בוקר", כיון שסוף סוף הרי מעיקרא דדינא נמשך זמן אכילתו כל הלילה.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

גדר הדלקת המנורה מאש המזבח

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה
אש שנאמר בה תמיד היא שמדליקין בה את הנרות
שנאמר בה להעלות נר תמיד אף היא מעל המזבח
החיצון תוקד
(ו.ה.רש"י)

ביומא (מה, ב), הובא דין זה, בסגנון אחר קצת.
דא"י שם: "אש תמיד שאמרתי לך לא תהא אלא
בראשו של מזבח". ורש"י שינה וכתב "אש שנאמר
בה תמיד כו' אף היא מעל מזבח החיצון תוקד".
ויש לעיין בטעם השינוי.

ויש לומר שבוה הגדיר את דין הדלקת המנורה
מאש המזבח.

דהנה יש לחקור באם חיוב זה הוא דין בהדלקת
המנורה, שיש חיוב להדליק את המנורה מאש
המזבח, או שהוא דין באש המזבח, דיש חיוב
להשתמש באש זה גם להדלקת המנורה.

ומהנפק"מ בזה, אם מאיזה טעם אין אש
במזבח:

אם נאמר שהוא דין בהדלקת המנורה, הנה
באם אין אש במזבח א"א להדליק את המנורה,
אך אי נימא שהוא דין באש המזבח הרי באם אין
אש במזבח, וודאי שאין חיוב להדליק את המנורה
מאש זה, ואפשר להדליקה מאש אחר.

וזהו שכתב רש"י "אש שנאמר בה תמיד כו' אף
היא מעל המזבח החיצון תוקד", כי ס"ל שאין זה
דין בהדלקת המנורה, כ"א באש המזבח. שצריכים
להשתמש באש המזבח לא רק לשאר הדברים
שמדובר עליהם בפסוקים אלו, כמו "העולה על
מוקדה על המזבח" וכיו"ב, אלא גם להדלקת
המנורה ש"אף היא מעל המזבח החיצון תוקד".

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י"ז עמ' 53 ואילך)

שתי הפעולות בהקטר חלבים ואיברים

זאת תורת העולה נו' כל הלילה
בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל
הלילה
(ו.ב.רש"י)

כתב הרמב"ם בנוגע להקטר חלבים ואיברים
(הל' מעשה הקרבנות פ"ד ה"ב) "אמרו חכמים שאין
מקטירין האמורין ואיברי העולה אלא עד חצות
הלילה".

ולכאז' צ"ע בדבריו, דהרי ידוע הכלל (הובא
בט"ז או"ח סו"ס תקפ"ח) ש"אין כח ביד חכמים לאסור
דבר שפירשה התורה בפירוש להיתר", וא"כ מכיון
שכתבה התורה בפירוש שהקטר חלבים ואיברים
י"הא כשר כל הלילה", איך יש כח ביד חכמים
לאסור הקטרתן אחרי חצות (וראה בשדי חמד כללים
מערכת יו"ד כלל י"ז שמביא מכמה אחרונים שגם להרמב"ם ס"ל
ככלל זה).

וי"ל בזה, דהנה בהעלאת האיברים על המזבח,
נפעלים שני דברים: א. הקרבת והקטרת הקרבן. ב.
מניעת הקרבן מלבוא לידי נותר.

והנה, בהעלאת האיברים בלילה, נפעל רק
העניין השני ולא הראשון. דהרי כל עבודות
המקדש עבודתן ביום ולא בלילה, וגם הקרבת
הקרבנות בכלל עבודות המקדש היא. והעלאתן על
המזבח בלילה הוא רק כדי שלא יבוא לידי נותר.

ונמצא, שבהעלאת האיברים ביום יש בה עבודת
הקרבה, וגם מניעה מנותר, משא"כ בלילה יש בה
רק מניעה מנותר, ולכן לכתחילה יש להקטיר
החלבים והאיברים רק ביום (ראה רמב"ם שם ה"א).

ועפ"ז יש ליישב דעת הרמב"ם, דסבירא
ל'י שהכלל ד"אין כוח ביד חכמים לאסור דבר
שפירשה התורה בפירוש להיתר" הוא רק בדבר
שיש בו משום מצווה. דאזי אין כוח ביד חכמים
לאסור דבר שציוותה תורה בפירוש לעשותו.
משא"כ אם אין בדבר מצווה, והוא רק שהתירה
תורה לעשות כן כדי שלא יבוא לידי איסור, שפיר
יש כוח בידי חכמים לאסור.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ג עמ' 948 ואילך)

"כי יד על כס י"ה":

הצורך המיוחד בזכירת מעשה עמלק

מצות מחיית עמלק שבנפש האדם / עניינו יודע את ריבונו ומכוון למרוד בו / התנגדותו לקיום המצות דוקא / מחייתו ע"י השנאה שבלב / נתינת הכח לזה בקריאת פרשת זכור

בקשר לקריאת פרשת זכור, ידועה קושיית המגן-אברהם¹: "וצריך טעם למה תקנו לקרות פ' עמלק מה שלא תקנו בזכירות אחרים... וי"ל דמ"ת יש לנו חג עצרת וה"ה שבת ומעשה מרים ומעשה עגל לא תקנו מפני שהי' גנותן של ישראל". ויש לעיין, דגם לזכר מעשה עמלק ישנם ימי הפורים הקשורים עם מצוות זכירת ומחיית עמלק?²

ועוד יש להקשות קושיות כלליות על מצוה זו דזכירת מעשה עמלק, ומשם נבוא להבין במהות הזכירה ע"ד הפנימיות ובעבודת האדם:

א. תכלית הזכירה היא המחיה בפועל, וכלשון הרמב"ם³ "ציונו לזכור מה שעשה לנו עמלק .

(1) סימן ס"ק ב.

(2) ראה בס' החינוך מצוה תרג: "ודין הי' לקרותה (פ' זכור) ביום פורים לפי שהוא מענינו של יום, כי המן הרשע הי' מזרעו". ובפרש"י מגילה (כט, א ד"ה ומפסיקין): "לסמוך מחיית עמלק למחיית המן". וראה רמב"ן ס"פ תצא: "ויהי' סמך למקרא מגילה מן התורה". ועוד.

ויתירה מזו, מפורש בגמרא (מגילה ל, א) שקריאת זכור היא בשבת שקודם פורים "כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה" – וא"כ בפורים ישנה לא רק הזכירה אלא ה"עשי" של מחיית עמלק.

(3) מ"ע קפט. וראה בס' החינוך שם שלכן נשים פטורות מזכירת עמלק. וראה בבבאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מ"ע נט (רסא, ב) שטעם זה לא מנה הבה"ג וסיעתו העשה דזכירת עמלק כי הוא בכלל העשה דמחי'.

. (ולשנוא אותו⁴) בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו⁵. וא"כ, מאחר ובזמן הזה לא שייכא בפועל מצוות מחייב⁶ מדוע קבעו דוקא לזכירה הזו קריאה מיוחדת יתר על שאר הזכירות?
 ב. ובעצם העניין: כיון שתכלית הזכירה היא המחייב, למה יש ציווי גם על זכירה נוסף על המחייב, מה שלא מצינו בשאר מצוות דוגמתו (וכמו לדוגמא בציווי ד"לא תחי' כל נשמה"⁶ דז' עממין – שלא מצינו ציווי זכירת מעשיהם הרעים כדי ש"נעורר הנפשות . . להלחם בהם")?
 ומכל זה מוכח שזכירת מעשה עמלק יש בה מצווה בפ"ע⁷, ועניינה חשוב עד כדי קביעת קריאתה בתורה בשבת מיוחדת, וכל זה נוגע בכל דור ולכל אדם תמיד.

איתא בספרים שעניינו של עמלק הוא שהוא "יודע את רבונו ומכוין למרוד בו"⁸. ומצוות זכירת עמלק בעבודת האדם עניינה, "לזכור" ולהבטיח שגם בנפשו פנימה לא תהי' מציאות של "עמלק" – "יודע את רבונו ומכוין למרוד בו" עכ"פ בדקות (כדלקמן). וכמאמר כ"ק רבינו הזקן נ"ע בביאור מצווה זו⁹: "זרעו של עמלק פי' הזריעה שלו שזרעה בישראל להיות להם בחינה זו". וא"כ עניין "זכירת מעשה עמלק" אינו תלוי דוקא במצוות מחייתו. אלא שהזכירה עצמה עניינה מחייבת עמלק שבלבו¹⁰.

4 ובתרגום הר"ח העליר ור"י קאפח: ושנאמר (את) זה.

5 כיוון ש: (א) מצוות מחיית עמלק היא רק כשישראל על אדמתם (ובמצב של מנוחה – "בהניח ה"א לך מכל אויבך מסביב בארץ גו") כמחז"ל (סנהדרין כ, ב. ובכ"מ. רמב"ם ריש הל' מלכים) ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ". (ב) ואפי' אם היו התנאים לקיום מצוות מחייב, הרי "כבר עלה סנהריב ובלבל את העולם וכל דפריש מרובא פריש" (מנ"ח מצוה תרד. ולהעיר מצפנח פענח (להגאון הרוגוטשובי) עה"ת ס"פ בשלח).

6 דברים כ, טז.

7 ואינה רק סניף של מצות מחיית עמלק. וכמו שבאמת מנו הרמב"ם ועוד ממוני המצוות את מצות זכירה ומצות מחי' כב' מצוות, וגדריהם שונים זמ"ז: ולדוגמא, מצות מחייב היא "חובה על הציבור" (סהמ"צ להרמב"ם בסוף המ"ע. וגם הרס"ג מנאה במנין הפרשיות (פרסה סא)), ולכמה דעות רק ע"י מלך (רמב"ן ובחיי ס"פ בשלח. ועוד. וראה לקוטי-שיחות חט"ז ע' 302 הע' 31 דאולי גם להרמב"ם מצות המלך הוא), וכמה תנאים בה (לאחרי כניסת ישראל לארץ וכו'). משא"כ מצוות זכירה היא בכל יחיד, ומצוה תמידית (רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ה. וראה לשונו בסהמ"צ ומנין המצוות בריש ספר היד (מ"ע קפט). וראה הדיעות שצ"ל זכירת מעשה עמלק בכל יום – הובאו באנציקלופדי' תלמודית ע' זכירת מעשה עמלק ע' רכב).

8 כן הובא בכמה מקומות (ספר המאמרים תקס"ב (לאדמו"ר הזקן) ע' קעב. ספר המאמרים תקס"ה (לאדמו"ר הזקן) ח"א ע' שצה. ספר המצוות להצמח-צדק מצות זכירת מעשה עמלק פ"א (צה, א) ובכ"מ) על עמלק. – לשון זה נמצא בתו"כ בחוקותי כו, יד (הובא ברש"י בחוקותי שם. נח, י, ט. לך יג, יג) – אבל לא על עמלק. ובאור התורה (להצמח צדק) פרשת זכור (ע' א'תשפו) מקשר זה עם מחז"ל (אסת"ר פ"ז, יג) "ומהיכן בא עמלק . . מאצל בלעם הרשע", שבו נאמר (בלק כד, טז) "יודע דעת עליון".

9 תורה אור פ' תצוה סד"ה זכור.

10 אלא שכפשוט גם זכירה ומחייב זו גופא הוא כדי שיוכל לקיים מצוות מחיית עמלק בעולם כפשוטו, כנ"ל מסהמ"צ להרמב"ם.

לקראת שבת

יא

הרחבת הדברים:

עניין "עמלק" יכול להיות באיש הישראלי הן כפשוטו (ר"ל), שורש פורה ראש ולענה המסיתי למרידה ב"ריבוננו" אף שהוא "יודע את ריבוננו" וע"י הקריאה בתורה מבטלים אותו (כדלקמן). והן בדקות יותר, דמזאת אשר מצוות זכירת עמלק היא מצוה תמידית בכל אדם ובכל הזמנים, מוכח שאין הכוונה רק ל"עמלק" רח"ל מסית שכזה – דח"ו וח"ו לומר שבכל שעה צריך להבטיח שלא יהי' עמלק כזה בבר ישראל, אלא וודאי שישנו ל"עמלק" גם בדקות יותר. ואזי נוסף ע"ז שגם על "עמלק" בדקות חלה מצוות זכירה ומחיי', הנה עוד זאת, שגם מ"עמלק" זה יכול סוכ"ס לבוא "עמלק" כפשוטו – "יודע כו' ומכוין כו'".

דהנה גבי עמלק אמר קרא¹¹ "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק", ואמרו חז"ל¹² "אין שמו שלם כו' עד שימחה שמו של עמלק" – דכל זמן שישנו לעמלק אין שם ההוי' בשלימות, שנחסרו האותיות ו"ה, ונתרו רק אותיות י"ה.

ולכאורה תמוה: א) כיוון שעמלק "מתכוין למרוד בו" מאי טעמא הוא מנגד רק על שלימות השם, ולא על כולו? ב) ומדוע הוא מנגד רק על אותיות ו"ה דוקא ולא על אותיות י"ה הקודמות במעלה לאותיות ו"ה? ג) ואדרבא – אותיות י"ה לבדן ה"ה שם שלם מהשמות שאינן נמחקים¹³, וע"ז אינו מנגד!

ויובן זה¹⁴ בהקדים הביאור במשמעות ד' אותיות דהשם הגדול בנפש האדם. דידוע שבנפש האדם דכל איש ישראל ישנן ג"כ לד' אותיות דשם ההוי' (דהוה "נעשה אדם בצלמנו"¹⁵ – שהאדם "אדמה לעליון"¹⁶, הוא בדוגמא שלמעלה). דיו"ד וה"א ראשונה עניינם חכמה ובינה – ובכללות זהו עניין השכל; והוא'ו והה"א האחרונה, עניינם המידות שבלב ולימוד התורה וקיום המצות בדיבור ומעשה (כמבואר כל זה בפרק רביעי מאיגרת התשובה לרבינו הזקן נ"ע).

ועפ"ז, עיקר מלחמתו של עמלק היא לנגד ולהסתיר – לא כ"כ על ה"מוחין" דקדושה – אלא דוקא על מה שנוגע לפועל ממש. דאף עמלק "יודע את ריבוננו" ובהבנת האלוקות לא חסר גם אצלו,

(11) ס"פ בשלח.

(12) פרש"י שם. תנחומא ס"פ תצא. פסיקתא דר"כ ופסיקתא רבתי פ' זכור. מדרש תהלים ט, ז.

(13) ברמב"ם הל' יסוה"ת (פ"ו ה"ב) וש"ע יו"ד (סרע"ו ס"ט) לא נמנה בו' שמות שאינן נמחקים, אבל ראה רמב"ם שם ה"ד (משבועות לה, ב) שהוא שם בפ"ע ואינו נמחק, וכן בשו"ע שם ס"י. וראה ביאורי הגר"א לשו"ע שם סק"ט.

(14) ראה בעניין זה בתורה-אור סוף פרשת תצוה. ד"ה זכור בסה"מ תקס"ה ח"א וביאורו. סידור עם דא"ח (תפילות מכל השנה) שער הפורים. ספר המצוות להצמח צדק מצות זכירת מעשה עמלק.

(15) בראשית א, כו.

(16) עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג ועוד. של"ה כ, ב ובכ"מ.

אלא שרצונו הרע הוא שההבנה שבמוח לא תפעול רח"ל על המידות שבלב ועל המעשה בפועל במחשבה דיבור ומעשה.

זוהי ה"מרידה" האיומה ד"מכוין למרוד בו", דאף שהוא "יודע את ריבונו", דהאותיות י"ה אצלו בשלימות – ועם כל זאת ה"ה" "מכוין למרוד בו" ולנגד לאהבה ויראה ומצוות מעשיות!

ונגד עמלק זה יש להילחם בכל עניין ודרגא ובחינה שהם: אם במרידה כפשוטו, ואם בדקות יותר כשה"ידיעה" באלוקות היא יותר מהקבלת-עול מלכות שמים שצריכה לבוא ממנו, דבכל דרגא אפשר לבחון ולבדוק באם המעשה והרגש הוא כפי ערך הידיעה. ובין כך ובין כך הרי זה מעשה עמלק וצריך "לעורר הנפשות במאמרים להלחם בו".

והעצה לכל זה הוא קיום מצוות עשה ד"זכירת עמלק" בשמיעת פרשת זכור מספר תורה:

התורה יש בכוחה לפעול בעולם לשנות ולשנותו¹⁷, וכאשר מקשרים את מצוות זכירת עמלק עם קריאת התורה, הרי זה פועל מחיית עמלק שבנפש.

וזהו שמצוות זכירת עמלק בקריאה מס"ת בפר' זכור, היא לדעת רוב הפוסקים¹⁸ מ"ע מן התורה:

מהמעלות שבמ"ע דאורייתא לגבי מצוות דרבנן, הוא בפעולתם בעולם. דכבר נודעה האריכות בדברי רבותינו האחרונים¹⁹ שמצוות דאורייתא פעולתם בחפצא דהעולם (דכשהתורה אוסרת דבר מסויים נעשה החפצא שלו דבר אסור ומתועב כו'), ומצוות מד"ס פעולתם (לכמה דעות, רק) בגברא (שגזירות דרבנן אוסרות על הגברא ליהנות או להשתמש בדבר – אבל הדבר עצמו אינו חפצא של איסור).

ובזאת שקריאת פרשת זכור היא מצות עשה מן התורה ה"ז נותן כח נוסף שזכירת עמלק תפעול את מחייתו (ובנידון דידן – מחיית עמלק שבאדם)²⁰.

וע"י קיום מצוות זכירת עמלק בזמן הגלות, וביטול עמלק שבנפש האדם, מזרזים וממהרים את

17 וע"ד דחז"ל הידועים (ירושלמי נדרים פ"ו ה"ח ועוד) ע"פ "לא-ל גומר עלי" – "בת שלשה שנים ויום אחד נמלכו בית דין לעברו בתולין חוזרין ואם לאו אינן חוזרין".

18 ראה אנציקלופדיה תלמודית ע' ארבע פרשיות (ע' קסו), ע' זכירת מעשה עמלק (ע' ריט ואילך).

19 ראה שו"ת צפנת פענח (ירושלים תשכ"ה) סל"ג. ובהנסמן במפענח צפונות קונטרס "מאה סברות" בתחלתו. אתון דאורייתא כלל יו"ד. וראה תניא פ"ח. ובארוכה שיחות אחרון של פסח והתנועדות של לאח"ז תשל"ו.

20 וראה בספר המאמרים פר"ת לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ב"נ"ע עמ' רצה, שמונה כו"כ עצות לביטול קליפת עמלק. והראשונה היא: "ע"י הקריאה דפ' זכור בתורה שהיא דאורייתא. . וע"י הקריאה שקורא פ' מחיית עמלק בתורה מתבטל ע"ז עמלק".

לקראת שבת

יג

קיום מצוות מחיית עמלק כפשוטו, בעולם כולו ובגשמיות. שזה יהי' לאחר ה"מינוי מלך" מלכא משיחא, שהוא יברר מיהו עמלק, ואח"כ²¹ "ילחם מלחמת ה'" – כולל "מלחמה לה' בעמלק"²² – וינצח²³, ואח"כ יבנה את בית המקדש השלישי²⁴ במהרה בימינו ממש.

(21) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

(22) ס"פ בשלח.

(23) כלשון הרמב"ם שם בדפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור – "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו" (י"ל שכיון עה"פ: מכל אויבך מסביב).

(24) (בית ו) כסא שלם (ראה תורה אור בתחלתו).

פנינים

דרוש ואגדה

רגשי התלהבות בכל מצב

אש תמיד תוקד על המזבחה לא

תכבה

תמיד – אפילו בשבת. תמיד – אפילו בטומאה

(ו. י. ירושלמי יומא פ"ד ה"ו)

יש לפרש לימוד זה בדרכי עבודת האדם

לקונו:

ה'אש תמיד' היא התלהבות הלב, המתלהט ברגשי קודש להקב"ה. ועל האדם לזוהר שאש זה תוקד ותבעיר את לבו בכל עת, ולא תיכבה ח"ו.

והנה בשבת שהיא יום המוקדש כולו לעבודת ה', עלול האדם לחשוב, שצריך הוא להשקיע כל כולו במחשבה עמוקה והתבוננות, שהיא עבודת המוח, ואין לו לעורר בעצמו את רגשי הלב. וזהו "תמיד – אפי' בשבת", שאפי' בהיות האדם שקוע בהשגת הבורא, גם אז עליו לעורר בעצמו רגשי התשוקה להקב"ה.

ומאידך, גם הרחוק ח"ו מעבודת הבורא, ו"טמא" הוא, אין לו לחשוב שכבר "אבוד" הוא, וא"א לו להתקרב אל הבורא. אלא "תמיד – אפי' בטומאה" דגם על הטמא לעורר עצמו ולעשות את כל התלוי בו שה"אש תמיד" – "לא תכבה" ח"ו, אלא תמשיך לבעור ולהלהיב לבו לעבודת הבורא.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 217)

בישול קדירה ומזיגת הכוס

אחד הן

ופשט את כנדריו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדרשן גו'

שלא ילכלך בהוצאת הדרשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימוזג בהן כוס לרבו, לכך ולבש בגדים אחרים, פחותים מהן

(ו. ד. רש"י)

לכאורה צריך ביאור, הרי בד"כ "המבשל קדירה" ו"המוזג כוס" אינם רק בבגדים שונים, אלא עבודות אלו נעשים על ידי שני סוגי עבדים, וא"כ גם כאן, מדוע נעשית "הוצאת הדרשן" רק בבגדים אחרים, ולא ע"י ב' כהנים שונים?

וי"ל בזה ע"ד הדרוש:

כלל זה, דמזיגת כוס ובישול קדירה נעשים ע"י שני סוגי אנשים הוא רק בעבודת עבד לרבו. דהמוזג כוס אין זה לפי כבודו להתעסק בבישול קדירה. אך בעבודת הבורא, אין חילוק כלל בין סוגי העבודה, וכל כהן ראוי לו לעבוד כל סוג עבודה.

וכמארז"ל (תנחומא עקב ב) "לא תהא יושב ושוקל מצותי של תורה. . קלה שבקלות. . וחמורה שבחמורות. . הרי הן שוין".

דהרי העיקר בעבודת השי"ת הוא קיום רצונו ית', מתוך קבלת עול מלכות שמים, ככל אשר יצווה עלינו.

וכאשר האדם מקיים את המצוות רק כדי למלאת רצונו ית', אין חילוק בעיניו בין עבודה כ"מזיגת כוס" או "בישול קדירה", דהרי העיקר הוא מילוי רצונו, ומה לי באיזה אופן יתקיים רצונו.

ורק בענין הבגדים יש שינוי ביניהם כדברי רש"י.

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ז עמ' 5 ואילך)

בגדר דין לבישת בגדים אחרים לדישון המזבח

יחקור בסברא אם הוא דין בתפארת הבגדים או דין בעבודת המקדש, ויפלפל באריכות בביאור לישון רש"י עה"ת בזה / יבאר הראיות במקרא ובש"ס לומר דכל א' מב' צדדי החקירה מוכרח להאמר

בין תרומה להוצאה אם בא להוציא דשן שעל התפוח אחר ההרמה מיד, כדרך שהיא חובה על כהן גדול בחמש עבודות שביום הכפורים שמשנה בגדיו בכל העבודות בין זו לזו ראשונה בבגדי זהב שני' בבגדי לבן כו', אף זה ישנה, וזה שאין לו לשנות מבגדי לבן לבגדי זהב שהרי הדיוט הוא ואינו משמש בבגדי זהב ישנה בבגדי קודש שהרים בהן כו' ויפשוט אותם וילבש בגדי חול שלו ויוציא הדשן. רש"י, תלמוד לומר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, מקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט, מה להלן בגדי קודש אף כאן בגדי קודש, א"כ מה תלמוד לומר

א.

יחקור בגדר דין לבישת בגדים אחרים לדישון המזבח, יציע דברי רש"י על התורה בזה

גרסינן ביומא (כג, ב): "ת"ר ופשט ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן" (פרשתנו ו, ד) שומעני כדרך יום הכפורים, שפושט בגדי קודש ולובש בגדי חול (ופשט ולבש האמור בהוצאת הדשן שבתפוח אל מחוץ למחנה הכתוב אחר תרומת הדשן, ופשט את בגדיו ולבש בגדים וגו', יכול שמטיל עליו חובה לשנות בגדיו

(1) לישנא דקרא הכי הוא: ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה גו'.

הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד⁶. בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו⁷ לכך ולבש בגדים אחרים פחותים מהן". היינו שהזכיר כאן ג"כ ב' הדברים והטעמים, חדא שהוא דין בבגדים שמשמש בהם תמיד שלא יכלכלם, ותו שהוא דין בעבודה שלא ימזוג לרבו בבגדים ששימש בהם להוצאת הדשן.

[איברא, מל' רש"י בש"ס בכ"מ משמע שהם

בתירוצים שונים.

ובפשטות יש לומר: אם ישנו חיוב ללבוש "בגדים אחרים, פחותין מהן" עבור הוצאת הדשן (כדי שלא ללכלך הבגדים שמשמש בהן תמיד), למה לא מצינו ציווי מפורש ע"ז בפרשת תצוה (כה, ב-ד) וכיו"ב (במקום צוואת עשיית בגדי כהונה), שצריכים לעשות עוד סוג בגדים לבני אהרן, פחותים משאר הבגדים (בשביל הוצאת הדשן)⁸. ומוזה מכריח רש"י ש"אין זה חובה אלא דרך ארץ שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד".

6 בדפוס ראשון ודפוס שני ובכת"י תימן ליתא תיבת "תמיד". וראה לקמן סעיף ג.

7 בא' מכת"י רש"י (שתח"י) הוא בשינוי סדר: אין זו חובה אלא דרך ארץ בגדים שבישל בהם קדירה לרבו אל ימזוג כוס לרבו שלא ילכלך בגד בדשן שהוא משמש בהן תמיד לכך ולבש כו'.

בא להוציא דשן שעל התפוח אחר ההרמה מיד כדרך שהיא חובה על כהן גדול בחמש עבודות שביום הכפורים שמשנה בגדיו . . . ראשונה בבגדי זהב שני' בבגדי לבן . . . אף זה ישנה חוה שאין לו לשנות מבגדי לבן לבגדי זהב שהרי הדיוס הוא כו' ישנה בבגדי קודש שהריים בהן . . . וילבש בגדי חול שלו ויוציא הדשן, ת"ל בגדיו בגדים (שגם אלו צריכים להיות בגדים קדושים) – ומה ת"ל אחרים פחותין מהן, כמפורש שם בארוכה.

אבל דוחק לפרש ברש"י עה"ת שהקט"ד לומר שחובה לשנות בגדיו הוא לפי דמצינו עדי' בכה"ג ביוהכ"פ שמשנה בגדיו, דבר שלא ידענו כאן בפשוטו של מקרא, וכן אין רמז בפרש"י להדיק והלימוד דגז"ש בגדיו בגדים, בגדי קודש כו'.

(**) להעיר מירושלמי חגיגה פ"א ה"א: ולבני אהרן תעשה כתנות (תצוה כה, מ) רבנן אמרו שתי כתנות לכאור"א כו'.

אחרים פחותין מהן (כגון שחקים² או מפשתן שאינו מוצהב כו'. רש"י) . . . כדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבשל בהן קדירה לרבו לא ימזוג בהן כוס לרבו³. ע"כ.

והנה, יש לחקור בהגדרת הטעם שאמרו לדין זה, דמחד יש לומר שזהו דין בבגדי כהונה, שאין ללכלך (בהוצאת הדשן) את הבגדים שמשמש בהם תמיד במקדש, וכדאמר קרא (תצוה כה, ב) דבגדי כהונה צ"ל "לכבוד ולתפארת", או דלמא מצינו לומר שהוא דין בעבודת הכהונה, שאין לעשות עבודה שהיא בדוגמת "מזיגת כוס לרבו" בבגדים אלה שעושה בהם עבודה פחותה ("שבשל בהן קדירה לרבו")⁴.

וז"ל רש"י בפירוש רש"י על המקרא על התיבות "ופשט את בגדיו" (לאחר ש"מפרש" אין זו חובה אלא דרך ארץ⁵): "שלא ילכלך בהוצאת

(2) היינו בגדים שחוקים וישנים.

(3) וכ"ה בשבת קיד, רע"א: מנין לשנוי בגדים מן התורה (שהוא דרך כבוד לפני המקום. רש"י), שנא' ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים ותנא דבי רבי ישמעאל לימדך תורה דרך ארץ בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו. ע"כ. ולהעיר מהשינוי בשבת שם, שהלשון "לימדך תורה דרך ארץ" הוא בדברי תנא דבי רבי ישמעאל עצמו (וגם רש"י על התורה הזכיר ש"אין זו חובה אלא דרך ארץ", כמו שיובא להלן בפנים).

(4) ועיין להלן ס"ג מה שנראה יותר מלשון הש"ס כאן.

(5) ברמב"ן כאן הקשה על פרש"י, דמנ"ל מן המקרא עצמו (ולא מן הדרש שבש"ס) שאינה חובה אלא רק דרך ארץ. כידוע שכל דברי רש"י הם רק ממה שמוכתב כבר מפשט המקרא. וכבר האריכו במפרשי רש"י*

(*) בכמה מפרשים (ראה רא"ם. ביאורי מהרא"י. ט' זכרון. גר"א) הביאו כאן דרשת התור"כ (ענה"פ) וסוגיית הגמ' יומא כג, ב ובפרש"י שם ד"ה הכי גרסינו: "יכול שמטיל עליו חובה לשנות בגדיו בין תרומה להוצאה אם

– דין בתפארת הבגדים) י"ל בפשטות¹⁰, שהוא מוכרח מאריכות לישנא דקרא "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים", דלכאורה תמוה, למה לא הסתפק הכתוב לומר "ולבש בגדים אחרים", שמזה כבר ידעינן דבעי לפשוט את בגדיו שלבש מקודם, וקשיא "ופשט את בגדיו" למה לי.

והנה, חילוק יש בין הנך תרי טעמי דלעיל, אם הוא דין בעבודה או בבגדים, דאם הוא דין בכבוד העבודה נמצא שעיקר הענין הוא במה שלובש להוצאת הדשן בגדים אחרים, אמנם אם הוא דין בכבוד הבגדים נמצא שעיקר הענין הוא במה שפושט להוצאת הדשן את בגדי העבודה שמשמש בהם תמיד.

ומעתה י"ל דהך רבוא גופא השמיענו הכותב במה שהאריך וכתב "ופשט את בגדיו", ולא אמר הכתוב רק "ולבש בגדים אחרים" ותו לא, דאשמעינן בזה שטעם לבישת בגדים אחרים הוא כדי שלא ללכלך הבגדים הקודמים, ולכן עיקר ההדגשה בכתוב כאן היא (לא לבישת בגדים אחרים, אלא) פשיטת הבגדים הקודמים.

ומעתה עדיין יש למצוא ביאור איך נמצא בפשט הכתוב גם הטעם השני¹¹ ד"בגדים¹² שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס

טעם וענין אחד. ראה לשון רש"י ביומא שם (ד"ה תלמוד לומר): "אחרים פחותין מהן . . ואין דמיהן יקרים שהאפר מלכלכם כשנושאו חוץ למחנה גנאי למלך שיהא משמש בהן על המזבח בעבודת אכילה", ועוד בלשונו שם (ד"ה אל ימזוג) "לפי שנתעשנו ונתלכלכו בבישול קדירה, אף כאן לענין הוצאת הדשן אין כבוד המלך לשרת בהן שירות אחר". וראה רש"י בשבת (קיד, רע"א) "הזיקוק הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדים החשובים שעובד בהם עבודת אכילה ושת' כגון קיטור וניסוך". ועד"ז מבואר מדברי רש"י בדף י"ב שהובאו לקמן אות ג' ע"ש.

אבל מפשטות לשון רש"י וסדר הדברים בפירושו כאן⁸, מובן דנקיט שהם תרי עניני וטעמי, ושני פרטים הם (וראה בארוכה במפרשי רש"י על אתר מה שפלפלו בזה).

ויש לעיין אמאי באמת פשט המקראות מזיקוק ב' טעמים אלו לדין זה עד שהוצרך רש"י להזכיר שניהם?

ב.

יבאר ההכרח בלשון הכתוב שהוא דין בתפארת הבגדים, יפלפל באם יש נפ"מ למעשה בין ב' הגדרים בדין לבישת בגדים אחרים

והנה בנוגע לטעם הא' ("שלא ללכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד")

(8) וראה בהערה הקודמת.

(9) וכבר נודע לידועי ספר רש"י על התורה שאינו ספר של טעמי המצוות ולא בא אלא לפרש פשוטו של מקרא.

(10) וראה משכיל לדוד פרשתנו שם.

(11) שהרי זה ודאי דרש"י לא הזכיר טעם זה רק משום שזכר בש"ס, כי כבר נודע לכל מעיין שפרש"י עה"ת בא לפרש פשוטו של מקרא ולא להעתיק דרשות ופירושי חז"ל, ובמקומות רבים משמיט או משנה מהם ע"פ הקרוב יותר אל הפשט. ושוב צ"ע, דבשביל פירוש הכתובים לכאורה די בטעם הא' "שלא ללכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד".

(12) ולהעיר שבאמת בא' מכת"י רש"י שתח"י ליתא.

בשבת (שהובא לעיל אות א') ש"הזקיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדים החשובים", דנראה להדיא שגם מצד בזיון הבגדים יש כבר סברא ללבוש בגדים פחותים דוקא שלא להמאס בגדים החשובים].

ובאמת בלאו הכי אין לתרץ דלצורך זה הזכיר רש"י הטעם שבש"ס, כי מזה שרש"י צירף הטעם השני וכתבו בהמשך לטעם הראשון, ושניהם בד"ה "ופשט את בגדיו" [ורק בסיום הפירוש כ' "לכך ולבש בגדים אחרים פחותים מהן"], משמע, שגם הטעם השני בא לבאר (לא זה ש"ולבש בגדים אחרים, פחותים מהן", אלא זה ש"ופשט את בגדיו"¹⁴).

ג.

יפּלפל דברי רש"י ע"פ חילוק גדר תרומת הדשן והוצאת הדשן

והנראה בביאור דברי רש"י בהקדים דין תרומת הדשן הנזכר בכתוב לפני דין הוצאת הדשן דידן, דמחולקים בגדיהם ב' עבודות אלו, כי אף שבשניהם נוטלים את הדשן מעל המזבח, הרי בהרמת הדשן נאמר (פרשתנו שם, ג) "ושמו אצל המזבח", היינו שעבודה זו כולה היא בתוך המחנה, ואילו הוצאת הדשן הלא היא "אל מחוץ למחנה אל מקום טהור". ועוד חילוק בעצם מהותם, דהרמת הדשן היא מצוה בפ"ע, סיום וגמר מצות הקרבן, והיינו דבהשימוש דעבודת הקרבן גופא ה"ז הגמר והשלימות

לרבו". [ואף שטעם זה מקורו בדברי הגמ' שהובאו בריש דברינו, הרי רש"י עה"ת ענינו לפרש פש"מ ולא להעתיק דרשות ופירושי חז"ל, ובשביל פירוש הכתובים לכאורה די בטעם הא'].

ולכאורה הי' מקום לבאר זה, בהקדם מה שי"ל דנפקותא גדולה יש מחקירה זו אם טעם חילוף הבגדים הוא דין בתפארת הבגדים או דין בעבודת המקדש. דהנה הדין הוא דלא רק שמחוייב להחליף לבגדים אחרים סתם, אלא צ"ל דוקא "פחותין מהן" (כשחקים או פשתן שאינו מוצהב כו'), וזהו הרבותא ד"אחרים" שאמר הכתוב, כנ"ל מהגמ'. והי' נראה לומר, דזה עצמו מוכיח שהוא דין בעבודת כהונה ולא רק דין בתפארת הבגדים, כי אילו הי' רק דין בבגדים כדי שלא יתלכלכו הי' סגי במה שילבש להוצאת הדשן בגדים אחרים ולא אותם הבגדים שעבד בהם, ובוזה די למנוע לכלוך מבגדי כל עבודות המקדש¹³. ועל כרחין שיש כאן דין בעבודת הכהונה, שהוא גנאי לה שתהא נעשית בבגדים הדומים במעלתן לבגדים שבהם "בשל קדירה לרבו" והוציא את הדשן, ולהכי אין נוגע רק שלא יהיו אותם הבגדים ממש אלא צ"ל גם בסוג פחות יותר דוקא.

אלא דבאמת יש לדחות דברים אלו, די"ל דגם להטעם שהוא דין בבגדים מובן אמאי צ"ל בגדים "פחותים מהן", דהא כיון שבהוצאת הדשן מתלכלכים הבגדים, שוב מסתבר כבר שהבגדים שלובשים אז הם "פחותים מהן" [ובאמת נראה דכן מבואר בלשון רש"י גופי'

14 ועוד זאת, דלפ"ז הרי הוצרך להיות המשל בסדר הפוך, וכמו שהאריכו במפרשים כאן (ראה ספר זכרון. חידושי ופירושי מהר"ק. משכיל לדוד. ועוד. וראה ג"א כאן).

13 ועיין היטב בלשונות רש"י על הש"ס דלהלן בפנים.

לקמן הכי מפני שהבגדים מתבזים ומתלכלכין בהן, אבל תרומת הדשן שאינו אלא מלא מחתה . . . אין שם לכלוך בגדים"] מ"מ מובן, שבערך לשאר עבודות המקדש, אין הרמת הדשן מלאכה "נקי" כ"כ, וא"כ אמאי לא יפשוט את בגדיו (שעושה בהם שאר עבודות) גם בשביל הרמת הדשן.

[ולהעיר שלדעת הרמב"ם גם הרמת הדשן היא בבגדים פחותים¹⁸, וז"ל (הל' תמידין ומוספין פ"ב ה"י): "ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות שנאמר ופשוט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא שיהיו פחותין מן הראשונים לפי שאינו דרך ארץ שימזוג כוס לרבו בבגדים שבישל בהם קדירה לרבו"¹⁹. וכ"ה לדעת החינוך²⁰ (מצוה קלא)].

וכדי לתרץ קושיא זו הביא רש"י את הטעם השני (המשל) ד"בגדים שבשל בהן כו' אל ימזוג בהן כוס כו'", כי מצד הטעם הא' "שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד", הי' מקום לומר שגם הרמת הדשן תיעשה באותם

שלו¹⁵, ואילו הוצאת הדשן אינה אלא מכשיר דמכשיר, בשביל שיהי' מקום פנוי למערכה על המזבח¹⁶. ועיין בריטב"א ביומא (כד, א ד"ה ולוי אמר) שכ' "אף היא (תרומת הדשן) עבודה שאין אחרי' עבודה בענינה, דאלו הוצאת הדשן מילתא אחריתי היא דלא חשיבא עבודה כולי האי"¹⁷.

ומעתה נ"ל בפשטות, שבהוספת הטעם השני הנ"ל בא רש"י לתרץ קושיא בפשוטו של מקרא כאן, דהנה מקרא זה ע"ד הוצאת הדשן בא בהמשך לדין תרומת הדשן שבפסוק הקודם (פרשתנו שם) – "ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח". ומשמע, שעיקר הזהירות בפשיטת הבגדים בשביל הוצאת הדשן הוא בגלל הבגדים (מדו בד ומכנסי בד)" שהי' לבוש בהם בעת הרמת הדשן. ומעתה תמוה: איך אפשר לומר שטעם פשיטת בגדיו לפני הוצאת הדשן הוא מצד הטעם הראשון (דין בבגדים) כדי שיהיו נקיים בעת שמשמש בהן, והרי גם בעת שמשמש בעבודת הרמת הדשן קיים החשש של לכלוך הבגדים. ואע"פ שאינו דומה חשש הלכלוך בהרמת הדשן לכלוך הבגדים בהוצאת הדשן [וכן מבואר מלשון רש"י ביומא (יב, ב ד"ה את השחקין) "דבשלמא גבי הוצאת הדשן אמרינן

18) ורש"י יומא שם שולל זה.

19) וראה בארוכה בנ"כ (ס"מ, לח"מ, מל"מ ועוד – במקור ופי' דברי הרמב"ם).

20) מלשון החינוך משמע, דשניהם (הוצאת הדשן והרמת הדשן) צ"ל (בבגדים פחותים, ושניהם) בבגדי כהונה, וברמב"ם הל' תמידין ומוספין שם הי"ד-טו לא הזכיר בגדי כהונה בנוגע להוצאת הדשן. וראה כס"מ ומל"מ שם ה"י. ובמארי (וראה גם ריטב"א) יומא שם בשם יש מכריעין, דגם להסוברים שאף תרומת הדשן היא בבגדים פחותים, מ"מ, אותן שבהוצאה צריך שיהיו פחותין יותר. וברמב"ן ובר"י בכור שור פרשתנו עה"פ, דהוצאת הדשן הוי בבגדי חול. וראה בכל הנ"ל אנציקלופדי' תלמודית ערך דישון המזבח החיצון. וש"נ.

15) להעיר משינויי הלשונות בפרש"י בש"ס הנזכרים לעיל ס"א: "בעבודת אכילה", "שירות אחר", "עבודת אכילה ושת"י כגון קיטור וניסוך". ואכ"מ.

16) ראה מל"מ הל' תמידין ומוספין פ"ב הי"ג. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך דישון המזבח החיצון בתחלתו.

17) וראה תו"י שם ד"ה רבי; לרבות; ואימא. ועוד.

נעשה בבגדים פחותים יותר. ועוד זאת, בישול קדירה ה"ה הכנה לשימוש רבו, משא"כ מזיגת כוס ה"ז גוף השימוש. כלומר: מזיגת כוס אינה רק סיום וגמר השימוש, אלא היא חלק עיקרי מהשימוש עצמו²⁴, ואילו בישול קדירה תוכנו רק הכנה²⁵ להכנה לכללות השימוש. אשר כנ"ל זהו ג"כ חילוק מהותי שיש בין הרמת הדשן והוצאת הדשן: שהרמת הדשן היא מצוה בפ"ע לסיום וגמר מצות הקרבן ושימושו גופא, ואילו הוצאת הדשן אינה אלא מכשיר דמכשיר לפנות המקום למערכה על המזבח.

ועפ"ז מחזור, שבוה שרש"י מוסיף "בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו" בא להוסיף שהטעם הוא לא רק בשביל לכלוך בגדי כהונה, שהרי בכמה עבודות החל משחיטת הקרבן, קבלת הדם, זריקת הדם והקטרה וכו', יש מקום ואפשר שיתלכלכו בגדיו, וכ"ש וק"ו תרומת הדשן שבכתוב הקודם – אלא שבעבודה שהיא לפני רבו ותוכנה הוא גדר השירות לרבו, לא נחשב לכלוך, ולא חל ע"ז שם לכלוך, דאדרבה, זהו תוכן השירות לרבו; משא"כ בעבודה שאינה לפני רבו ותוכנה הוא רק הכשר דהכשר, חל ע"ז שם לכלוך.

הבגדים שבהם מוציא את הדשן²¹. והטעם שגם הרמת הדשן נכללת בשאר עבודות המקדש בענין זה, שאינה נעשית בהבגדים שמוציא בהן את הדשן, מובן ע"פ המשל ד"בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו", כי הנה א' החילוקים בין בישול קדירה ומזיגת כוס הוא, דבישול קדירה אינו בפני רבו אלא במקום אחר, ואילו מזיגת כוס לרבו היא בפניו. וכבר נזכר דזה גופא הוא החילוק בין הרמת הדשן והוצאת הדשן, דאף שבשניהם נוטלים את הדשן מעל המזבח, הרי בהרמת הדשן נאמר "ושמו אצל המזבח", ואילו הוצאת הדשן היא "אל מחוץ למחנה אל מקום טהור". ולכן, כיון שהרמת הדשן היא "בפני רבו", צ"ל בבגדים חשובים, כמו מזיגת כוס, ואילו הוצאת הדשן אל מחוץ למחנה אף שהתחלתה היא "בפני רבו", נטילת דשן מעל המזבח²², הרי עיקרה הוא כמו בישול קדירה, דבר הנעשה שלא בפני רבו²³, ולכן

21 ומדוייק היטב בלשון רש"י "שלא ילכלך . . בגדים שהוא משמש בהן תמיד", היינו, שכאן אין הדיוק על השימוש שבו איירי בקרא כאן (הרמת הדשן), אלא קאי על שאר עבודות המקדש, "שממשם בהן תמיד".

22 ובפרט לדעת רש"י (כאן) שלקחתו מעל המזבח, משא"כ לדעת הרמב"ם (שם הי"ג-יד) והחינוך (שם). שתחלה מורידים מעל המזבח ואח"כ ממלא מן הדשן שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר, ו"אין הוצאתו לחוץ עבודה" (רמב"ם שם הט"ו). ולהעיר שי"מ ברמב"ם (שירי קרבן לירושלמי יומא פ"ב ה"א ד"ה הוציא) שבהורדה צריך בגדי כהונה ולא להוצאה. וראה אנציקלופי' תלמודית שם. הר המורי' לרמב"ם שם סק"מ. ואכ"מ.

23 ועפ"ז, הרמב"ן שכ' במלחמות (ריש יומא) דדישון מזבח הפנימי ודישון המנורה ביוהכ"פ לא היו ע"י הכהן גדול – כי אז ה' צריך ללבוש בגדי זהב פחותים, דבגד שבישל קדירה לרבו לא ימזוג בו כוס לרבו, צ"ל דהוא ע"פ שיטת הרמב"ם הנ"ל דס"ל שגם הרמת הדשן צ"ל בבגדים פחותים מצד זה דבגדים

שבישל בהם קדירה לרבו כו'. וקצת משמע כן מלשון הרמב"ן עה"ת שהוא במושב זקנים ובטור הארוך כאן.

24 וכידוע מן הכתובים גם משימוש יעקב ליצחק, ש"ויגש לו ויאכל (ואח"כ) ויבא לו יין וישת" (תולדות כז, כה).

25 ובסיפור המקרא הנזכר בהערה הקודמת זה נעשה (שם, יד) ע"י רבקה.

איתן ברוחו – חזק בגופו

אי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה

נמסר לי ידיעות אודות כבודו ואופן סדר חייו. ומובן שמצטער אנכי באם הידיעות מתאימות, כוונתי, שסיפרו לי אשר מרבה הוא בתעניות, וכן שאף שבני ביתו שי' מבקשים אותו ומפצירים, לשאול דעת רופא בהנוגע לבריאותו, אינו שם לב לדבריהם ואינו ממלא הוראת רופא ואפילו אינו רוצה לשאול עצת רופא.

והנה בודאי למותר להאריך על הציווי שנצטוונו, ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ולבאר דברי המורה הגדול הוא הרמב"ם בספרו יד החזקה הלכות דיעות, שאי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה וכו' (כי צריך) שיהי' גופו שלם לעבוד את ה' (יעוין שם סוף פרק ג' וריש פרק ד').

ובענייני בריאות הרי התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, וכמו שנפסקו כמה דינים עפי"ז בשו"ע הלכות שבת והלכות יום הכפורים וכו', וביחוד בהנוגע לתעניות הרי ידוע פסק הדין של רבנו הזקן בעל התניא – פוסק בנסתר דתורה – והשולחן ערוך – פוסק בנגלה דתורה – אשר בדורותנו אלה, ע"י ריבוי צומות יכול לבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו, ולכן אסור להרבות בתעניות, יעוין דברים מבהילים באגרת התשובה אשר לו פרק ג'.

תקותי אשר שורותי אלה המעטות בכמות תספיקנה אשר כ' ישנה הנהגתו ככל הדרוש, יבקר אצל רופא וימלא הוראתו של הרופא לפרטיהם. והשי"ת יחזק את בריאותו ויוכל לבשר טוב בכל הנעשה אתו עמו.

(אגרות קודש חי"ז אגרת ו'רמד)

רק כששוכחים על עיקרי האמונה אפשר שתתעורר דאגה

...במ"ש אודות מצב בריאותו והמיחוש שהי' לו בעבר, והוראת הרופא אשר עליו להיות שליט ברוחו ולשחרר עצמו מדאגות ומתיחת הרוח וכו'.

ידועה העצה היעוצה להעדר הדאגות, הוא מדת הבטחון; והאריכות בהאופן איך להסביר לעצמו ענין הבטחון, מבואר בכ"מ ומהם בס' חובת הלבבות שער הבטחון;

ובאמת הרי זהו תוצאה ישרה מיסודי אמונת בני ישראל, אשר כולם הם מאמינים בני מאמינים: והאמונה היא שהשי"ת משגיח על כאו"א בהשגחה פרטית ואשר השי"ת הוא עצם הטוב, ובלשון רז"ל כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, וא"כ מה מקום נשאר לדאגה? אין זה כי אם כששוכחים על עיקרי האמונה, אפשר שתתעורר דאגה.

ולהעיר אשר ע"פ הנ"ל, בד"א בענינים שבידי שמים, וע"פ מרז"ל הכל בידי שמים חוץ מיר"ש, ולכן בעניני תורה ומצות על האדם לדאוג איך לשפר דרכיו להיות מתאים לתכלית בריאותו כדבר משנה, אני נבראתי לשמש את קוני.

(אגרות קודש חי"ז אגרת ו'רמז)

אפילו חוזק הגוף כפשוטו תלוי במצב הרוח וחזוק הרוח

במענה למכתבו שנתארך בהילוכו יותר על הרגיל.

בעת רצון אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך לו, ובפרט להסתדרות טובה כמצווה עלינו בתורתנו תורת חיים, מתוך שמחה וטוב לבב,

שאם כל אדם זקוק לזה, עאכו"כ רופא הצריך לרפאות את הפונים אליו, והרי אפילו חוזק הגוף כפשוטו תלוי במצב הרוח וחזוק הרוח, שמזה מובן שהרופא צ"ל בדרגא דטופח ע"מ להטפח בזה.

וכיון שכל אחד נצטווה על השמחה וחזוק הבטחון, בודאי שהאפשריות והיכולת בידו, וגם המציאות מתאימה לזה, שהרי אי אפשר שהתורה שאין אמת אלא תורה, תצוה על ענין שאינו מתאים להמציאות. ובודאי לדכוות' האריכות בכגון דא למותר.

(אגרות קודש חי"ז אגרת ו'רסב)

קבלת התורה - בכל יום, צריך להיות בריא בכל יום

נעם לי לקבל מכתבו מ... בו כותב אשר מרגיש בקו הבריאות והתחזקות.

ויהי רצון אשר בקרוב יחזור לאיתנו כפשוטו ולאיתנו כמשמעו, כמבואר בד"ה משכיל לאיתנו לרבנו הזקן (נדפס בקונטרס לימוד החסידות), והרי... התורה, המביאה רפואה לעולם בכלל ובפרט לבני ישראל מקבלי התורה, וכמסופר במכילתא שלזמן קבלת התורה היו כל ישראל בריאים ושלמים.

וע"פ הידוע שקבלת התורה - בפרטיות הימים - הרי הוא בכל יום, וכלשון נתן התורה לשון הוה. מובן שבכ"י צריך להיות האיש הישראלי בריא ושלם. ובלשון הרמב"ם: היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא...

ובודאי למותר לעוררו שישפיע על בנו... לקבוע עתים בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, והרי ע"י כל הוספה בתורה ומצות ועאכו"כ הוספה בפנימיות התורה שנקראת בזהר הק' נשמתא דאורייתא, נתוסף גם פי כמה בברכות השי"ת בהמצטרך בחיי הגוף ובחיי הנשמה.

(אגרות קודש חי"ז אגרת ו'רעז)

היכלי דאורייתא נפתחים

בשעה שפותחים בבית הכנסת את ארון הקודש פותחים למעלה את עולם ארון ברית ה', בו עומדים כוחות מסירות הנפש של כל ספרי התורה שכתבו יהודים בכל הדורות, ומלאך מיכאל עומד ומכריז – וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ, הנה כשיהודי אומר באותה שעה בריך שמי' דמרא עלמא, בריך כתרך ואתרך מעומק הלב – מבקש מלאך מיכאל רחמים למילוי בקשתו של אותו יהודי.

היכלי דאורייתא נפתחים ונהי' אור במוח ובלב

הי' מקובל בליובאוויטש, שרבינו הזקן אמר שהבנים ילכו לפתיחת הארון.

בחיים חיותו בעלמא דין של הרבי, היו הרבי האמצעי ואחיו הולכים לפתיחת הארון. אחרי הסתלקות הרבי, והכתרת הרבי האמצעי לנשיא, פסק ללכת לפתיחת הארון, וחזקתו של הרבי האמצעי על פתיחת הארון עברה לאב-הסבא הרבי ה"צמח צדק".

כשאב הסבא הרבי ה"צמח צדק" הוכתר לנשיא, הלכו כל בניו כ"ק דודי זקניי הקדושים, לפתיחת הארון.

הסבא, דודי זקני כ"ק מהרי"נ, סיפר למורי הרשב"ץ נ"ע, שהי' פעם אצל אביו, אב הסבא הרבי ה"צמח צדק", ודיברו בענייני לימוד. תוך כדי דיבורם אומר כ"ק דודי זקני לאביו שענין זה וזה מוקשה לו, ואשר הוא כבר מתייגע זמן רב ליישב את הענין.

אבי – מספר כ"ק ד"ז מהרי"נ למורי הרשב"ץ נ"ע – שקע בהרהורים, ולאחר מכן אמר לי: הרי היית בפתיחת הארון, כשהולכים לפתיחת הארון ואומרים בריך שמי' דמרא עלמא, בריך כתרך ואתרך וכו' ולאמטויי לנא מטוב נהורך – נפתחים היכלי דאורייתא ונהי' אור במוח ובלב.

לקראת שבת

כה

הסבא – רבנו הזקן – אמר לי מה שקיבל במזריטש בשם מורנו הבעש"ט, שבשעת פתיחת הארון ויהודי אף הפשוט ביותר אומר באמונה פשוטה מעומק הלב: בריך שמי' דמרא עלמא, בריך כתרך ואתרך, יהא רעותך עם עמך ישראל לעלם – ממלא השי"ת בקשתו כולה או מקצתה.

כשהסבא [כ"ק אדמו"ר המהר"ש] הוכתר לנשיא, הלכו אבי ואחיו לפתיחת הארון. כשמלאו לי חמש עשרה שנה והי' כבר בכוחי להחזיק היטב בספר תורה (כי הפותח את הארון לוקח את הס"ת ומוסר אותו לש"ץ) הורה לי אבי ללכת לפתיחת הארון.

פנים צהובות ופנים מאירות

... בטיולים של קיץ תרנ"ו מספר לי אבי [הוד כ"ק הרבי מהורש"ב נ"ע], באריכות גדולה הרבה סיפורים שסיפר לו הסבא [הוד כ"ק הרבי מהר"ש נ"ע], בדברו בענין פתיחת הארון בכלל ובגודל ענין אמירת "ברוך שמי" בפרט.

בשעה שפותחים בבית הכנסת את ארון הקודש – מספר לי אבי את התחלת שיחתו הקדושה של אביו – פותחים למעלה את עולם ארון ברית ה', בו עומדים כוחות מסירות הנפש של כל ספרי התורה שכתבו יהודים בכל הדורות, ומלאך מיכאל עומד ומכריז – וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ, הנה כשיהודי אומר באותה שעה בריך שמי' דמרא עלמא, בריך כתרך ואתרך מעומק הלב – מבקש מלאך מיכאל רחמים למילוי בקשתו של אותו יהודי.

כשהפתח הי' מוציא את ספרי התורה מהיכל למסרם לחזן, הנה משרק נראה ספר התורה באויר בית הכנסת, עוד לפני מסירת הספר לידי החזן – הי' אבי מרכין קלות את ראשו כעין השתחוואה, הי' זה בקלות כזו שכמעט ולא הי' ניכר. כשהיו מוציאים כמה ספרי תורה, כמו בחג, שבת, ראש חודש וכדומה, וכן ביום כיפור ל"כל נדרי", הושענא רבה, שמיני עצרת ושמחת תורה להקפות – היתה הרכנת הראש כלפי כל ספר תורה לחוד.

למי שהיתה ההזדמנות – והשכל – להתבונן בפני קדשו של אבי בשעת הוצאת ספר תורה, הי' רואה מה נקרא פנים צהובות ומה זה פנים מאירות.

כשהחזן הי' אומר "שמע ישראל", הי' אבי מכוון פניו הקדושות כלפי מזרח, וכשהחזן הי' אומר "גדלו" הי' אבי מכוון את פניו הקדושות כלפי ארון הקודש, מרכין ראשו ומסיים את המלים "ונרוממה שמו יחדיו" תוך הרכנת ראש קלה כלפי הספרים שהוצאו מארון הקודש לשם קריאה בהם.

כשהחזן הי' מסיים את המלים "ונרוממה שמו יחדיו", הי' אבי צועד בצעדים מהירים לעבר החזן, מחבק את ספרי התורה בשתי ידיו, ומנשק בחוזקה את מעיל ספר התורה. נשאר עומד על עמדו ומלווה בעיניו את ספרי התורה עד להנחתם על שולחן הקריאה, ונשאר עומד עד לגישתו של בעל הקריאה לספר התורה, ולאחר מכן חוזר למקומו הקבוע.